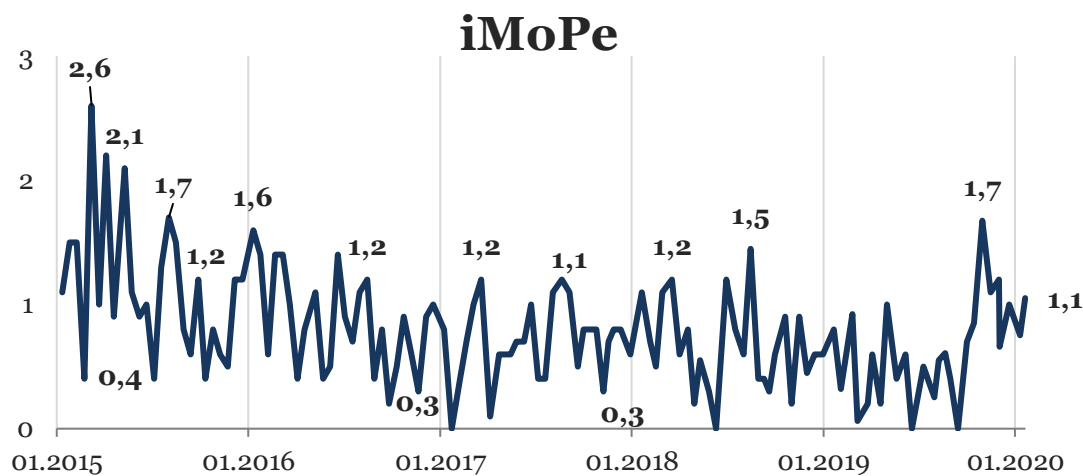

iMoRe №126. Новий закон про вищу освіту та захист прав власності на землю

Індекс моніторингу реформ (iMoRe) становить +1,1 бали за період з 6 по 19 січня 2020 з можливих значень від -5,0 до +5,0. У попередньому раунді індекс дорівнював +0,8 бала.

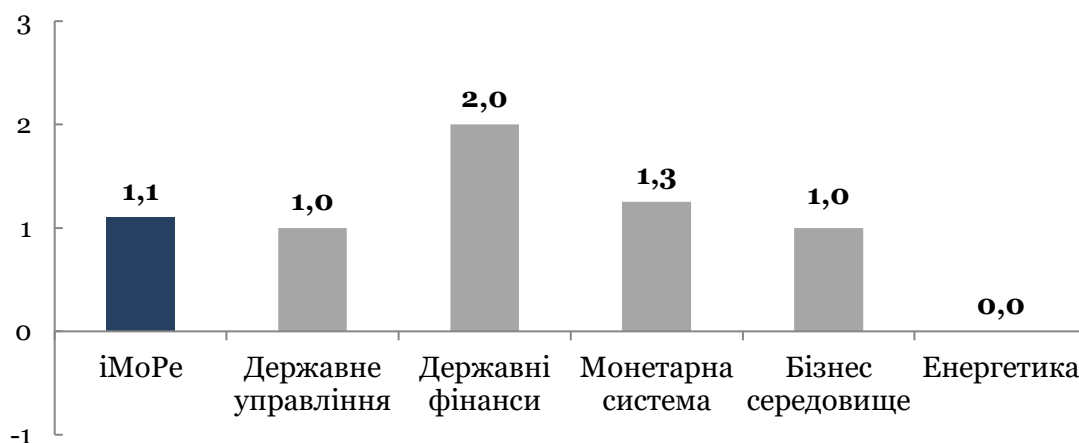
Серед основних подій раунду – закони [про вищу освіту](#) та посилення захисту прав власності на землю.

Графік 1. Динаміка Індексу моніторингу реформ

iMoRe може приймати значення від -5 до +5,

Графік 2. Значення iMoRe та його компонентів у поточному раунді оцінювання

Події раунду

1. Закон про вищу освіту, +2,5 бала

Попередню редакцію закону про вищу освіту було ухвалено [2014 року](#). Закон запровадив автономію університетів та розширив повноваження ректорів та інших органів управління закладами, а також запровадив принцип «гроші ходять за студентом».

Ідея цих реформ полягала у створенні конкуренції між університетами та підвищенні якості освіти. Проте це повною мірою поки не спрацювало. Можливо, так сталося, бо конкуренції було замало. Ще однією причиною могла бути відсутність важелів контролю у міністерства за якістю підготовки. Можливо, потрібно було запровадити вимогу побудови корпоративного управління у вузах, наприклад, створення незалежних наглядових рад.

Новий закон [№ 392-ІХ від 18.12.2019](#) запровадив низку змін, які мають вирішити ці та інші проблеми, які накопичилися. [На думку парламентарів](#), що ініціювали закон, він сприятиме підвищенню якості вищої освіти та активізує мобільність студентів та викладачів.

В законі, зокрема, запроваджена система ключових показників ефективності (КРІ) для ректорів. Ці показники, терміни їх виконання та механізми контролю будуть фіксуватися у контракті, який підписує ректор. КРІ буде встановлювати МОН згідно з програмою, яку ректор пообіцяв виконати під час виборів.

Спрощено процедури ліцензування. Воно буде відбуватися в режимі онлайн через електронні бази даних.

Запроваджені більш жорсткі санкції у разі плагіату в роботах студентів. Якщо він був виявлений, випускник може бути позбавлений ступеня вищої освіти.

Коментар експерта

«Серед змін до закону є як суттєві, важливі речі, так і косметичні зміни. Суттєві, на мій погляд, такі:

- *Відтепер окремі навчальні дисципліни можна викладати англійською мовою.*
- *Скасована прив'язка кількості викладачів до кількості студентів, що частково «розв'язує руки» університетам в частині вирішення фінансових питань.*
- *Запроваджене поняття «професій, для яких запроваджене додаткове регулювання». Вимоги до навчання «нерегульованих» професій буде децю лібералізовано, а регульованих (юристи, медики, складні технічні професії та ін.) — посилено (наприклад, вищі вимоги до балів ЗНО для вступу на навчання,*

обов'язкове складання додаткових кваліфікаційних іспитів, ретельніша перевірка університетів органами контролю).

Деякі інші новації є радше косметичними:

- Статус національного університету став почесним.
- Скасоване поняття «диплом державного зразка».
- Спрощене ліцензування (одержання дозволу на відкриття) освітніх програм для підготовки за «нерегульованими» професіями.
- Акредитація освітніх програм (комплекс заходів з визначення їх відповідності вимогам якості) «знову» стала обов'язковою. У лапках — тому що, незважаючи на спробу попередньої редакції закону зробити її добровільною, насправді цю процедуру так і проходили всі програми.
- Студенти дістануть можливість офіційно, за власні кошти повторно прослуховувати дисципліну, з якої одержали незадовільну оцінку.
- Університети можуть враховувати (а можуть і не враховувати) мотиваційний лист як 1% загального бала, з яким абітурієнти беруть участь у конкурсі на вступ на навчання.
- Якщо після того, як студент одержав диплом, в його кваліфікаційній роботі буде виявлений плагіат, диплом можна буде скасувати. Це поки що безпредметна декларація, адже після видачі дипломів кваліфікаційні роботи студентів зазвичай складаються подалі в архіві, отже, перевірити їх на плагіат не буде жодної можливості.
- До середини 2021 р. будуть реорганізовані або ліквідовані філії університетів у Києві, Харкові, Львові, Дніпрі та Одесі, якщо «головний» заклад вищої освіти розташований в іншому населеному пункті, ніж його філія.

Що я би хотів побачити у наступному раунді змін до законодавства з питань вищої освіти.

- Дозволити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук у разових (а не постійно діючих) радах. Або натомість скасувати цей другий науковий ступінь взагалі, залишивши тільки ступінь доктора філософії (колишній кандидат наук), як у більшості розвинених країн.
- Скасувати офіційно присвоювані державою вчені звання професора, доцента, старшого дослідника.
- Навздогін до статусу національного виключити з закону «Про вищу освіту» розділ про дослідницькі університети. Цей розділ досі не імплементований. Його логіка, за якої «більш науково потужні» університети матимуть додаткові преференції, не відповідає реаліям сучасних досліджень. Сильний колектив дослідників може працювати в периферійному університеті, а в «науково сильному» дослідницькому закладі буде низка кафедр, викладачі яких не займаються жодними справжніми дослідженнями. Преференції і ресурси для наукових досліджень мають отримувати конкретні групи вчених, а не заклади.

- Фінансова і управлінська реформа державних і комунальних закладів вищої освіти. Університети мають вийти зі статусу бюджетних установ, адже цей статус унеможлиблює їхню фінансову автономію. Так само рік-два тому розроблявся проект зміни структури органів управління університетами, щоб ректор мав менше «замкнених» на нього питань і повноважень та існувала система противаг для ефективнішого і демократичнішого управління закладом. Цей проект варто прийняти як закон і згодом реалізувати».

Євген Ніколаєв, незалежний експерт

2. Закон, що посилює захист прав власності на землю, +1,3 бала

У законодавстві про ведення реєстру прав на нерухоме майно та земельного кадастру існувала низка прогалин. Їх використовували зловмисники для фальсифікації договорів оренди та захоплення підприємств з подальшим переоформленням на себе майна та землі.

Закон [340-IX](#) від 05.12.2019 прийнятий, щоб вирішити цю проблему.

Коментар експерта

«До цього часу однією з вагомих причин рейдерських захоплень в аграрній сфері була наявність можливості подвійної реєстрації договорів оренди внаслідок поганої взаємодії або обміну інформацією між Реєстром прав на нерухоме майно (РПНМ) та Державним земельним кадастром (ДЗК). До 2013 року договори оренди землі реєструвалися в ДЗК, а з указанного року оренда землі почала реєструватися у РПНМ. В результаті договори, укладені до 2013 року — і ті, строк дії яких закінчився, і ті, які продовжували діяти — не були перенесені в новий реєстр Мін'юсту РПНМ. Відповідно, у РПНМ ділянка могла значитись як вільна від оренди, і з «легкої руки» державного реєстратора могла передаватись в оренду на певну кількість років, хоча насправді ця ділянка вже мала свого законного орендаря. Прийнятий закон вирішує цю проблему шляхом автоматизації обміну інформацією між РПНМ та ДЗК і зобов'язує оцифровувати і заносити до РПНМ інформацію на паперових носіях.

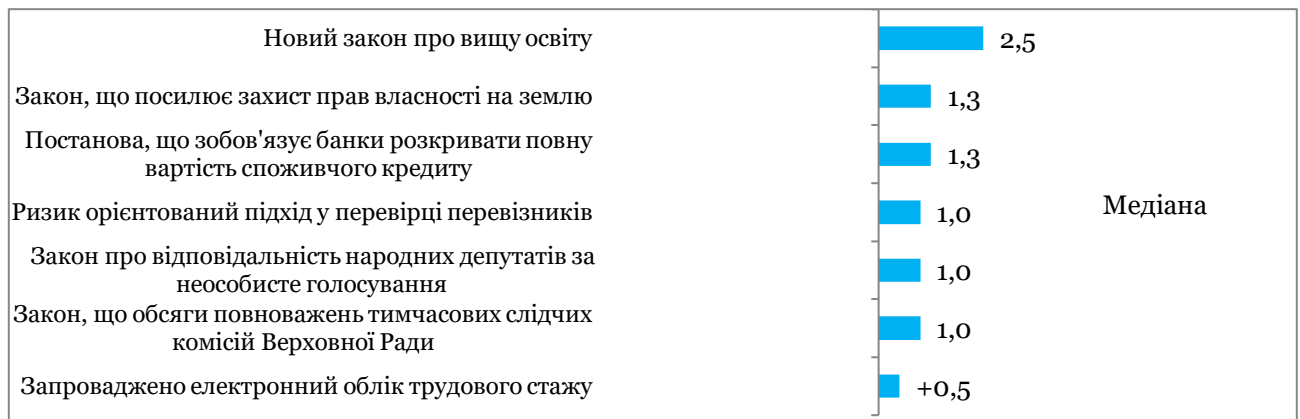
Також закон зобов'язує реєструвати ціни транзакцій із землею. Це положення вкрай важливе для формування статистики цін на землю, в тому числі для цілей моніторингу земельної реформи та для формування прозорого ринку сільгоспземель».

Олег Нів'євський, Київська школа економіки

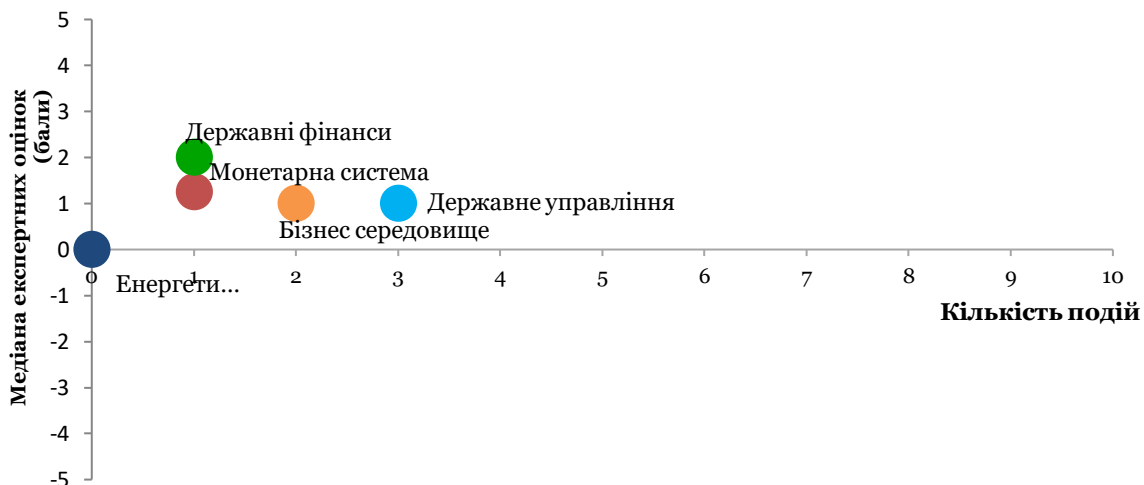
Таблиця 1. Оцінки всіх подій та прогресу реформ за напрямками

Державне управління	+1,0
Закон, що обсяги повноважень тимчасових слідчих комісій Верховної Ради	+1,0
Закон про відповідальність народних депутатів за неособисте голосування	+1,0
Запроваджено електронний облік трудового стажу	+0,5
Державні фінанси	+2,0
Новий закон про вищу освіту	+2,5
Монетарна система	+1,3
Постанова, що зобов'язує банки розкривати повну вартість споживчого кредиту	+1,3
Бізнес середовище	+1,0
Закон, що посилює захист прав власності на землю	+1,3
Ризик орієнтований підхід у перевірці перевізників	+1,0
Енергетика	0,0

Графік 3. Події, що визначали значення індексу, оцінка події є сумою її оцінок за напрямками, тому вона може перевищувати +5, або бути меншою за -5

Графік 4. Значення окремих компонентів Індексу та кількість подій

(Див. графіки та таблиці на сайті http://imorevox.in.ua/?page_id=577, http://imorevox.in.ua/list_rounds.php)

Довідкова інформація: Індекс Моніторингу Реформ (iMoPe) VoxUkraine призначений надавати комплексну оцінку зусиллям влади України зі впровадження економічних реформ. Індекс базується на експертних оцінках змін у регуляторному середовищі за п'ятьма напрямками:

1. Державне управління
2. Державні фінанси
3. Монетарна система
4. Бізнес середовище
5. Енергетика

Детальніше про Індекс та методологію розрахунку можна дізнатись на сайті imorevox.org.

VoxUkraine - це ініціатива, створена групою міжнародних та вітчизняних економістів, присвячена реформам та економічному розвитку України. Цілями VoxUkraine є поширення науково обґрунтованого аналізу та коментарів щодо економічних та суспільно-політичних подій в Україні, підвищення рівня дискусії та формулювання системного підходу до реформ, а також інтеграція України в світову мережу економістів та діячів, відповідальних за економічну політику.